

POPULARNONAUKOWY OPIS BADAŃ PROWADZONYCH W RAMACH ROZPRAWY DOKTORSKIEJ NA TEMAT:
Kapłani i pomocniczy personel świątynny o oazie Fajum w okresie ptolemejskim [Priests and Support Temple Staff in the Fayum Oasis in the Ptolemaic Period]

Religia w świecie antycznym stanowiła jedną z fundamentalnych sfer życia człowieka. Z tego powodu niezwykle istotną rolę odgrywały miejsca w których sprawowano kult. Świątynie w Egipcie cieszyły się uprzywilejowaną pozycją wynikającą z tradycji farańskiej oraz ze ścisłych powiązań pomiędzy państwem a religią. W epoce hellenistycznej największe świątynie były w rzeczywistości silnymi ośrodkami, które nie tylko miały wpływ o zasięgu lokalnym, ale nierzadko też oddziaływały na politykę dynastyczną. Doprowadziło to do wzrostu znaczenia kapłanów i pracowników świątynnych na przestrzeni dziejów. Strabon, historyk i geograf grecki żyjący na przełomie er, w XVII księdze swojego dzieła obok wojskowych i rolników wymienia kapłanów jako jedną najważniejszych grup społeczeństwa w Egipcie.

Oaza Fajum ma istotne znaczenie dla prowadzonych badań ze względu na swój wyjątkowy charakter. W czasach ptolemejskich Fajum było głównym obszarem osadnictwa greckiego. Pierwotnie region ten został zasiedlony przede wszystkim przed weteranów wojskowych, jednak z czasem teren oazy Fajum stał się także celem dla ludności przybywającej w poszukiwaniu lepszych perspektyw ekonomicznych. Najliczniejszą grupę przybyszy stanowili osadnicy greckojęzyczni, chociaż wśród ludności napływowej byli również Egipcjanie z innych regionów kraju, Persowie czy Żydzi. Dla niniejszych badań ważne są przede wszystkim dwa czynniki związane z migracją. Po pierwsze, przybysze sprowadzili na tereny Fajum nowe, wyznawane przez siebie kultury. Po drugie, ze względu na wielokulturowość społeczeństwa, dokumenty źródłowe zachowały się w języku greckim oraz w języku egipskim, głównie w piśmie demotycznym i hieroglifach. Stanowi to idealne podłoże do analizy odmiennych tradycji i postaw kulturowych Egiptu hellenistycznego.

Główny cel badań stanowi przeanalizowanie aktywności personelu świątyn w czasie panowania dynastii Ptolemeusza (305-30 p.n.e.) w oparciu o materiał pochodzący z oazy Fajum. Udzielone zostaną odpowiedzi na pytania o relacje pracowników świątynnych z lokalną społecznością oraz z aparatem państwowym. Zainteresowanie budzi również sytuacja ekonomiczna kapłanów, ich liczebność, pochodzenie etniczne, funkcje i obowiązki, życie codzienne w świątyni oraz wszystkie inne aspekty ich działalności pozareligijnej. W świątyniach oprócz kapłanów sprawujących wyłącznie funkcje religijne pracowała liczna grupa osób, która nie była bezpośrednio związana z kultem np. piekarze świątynni, krawcy, opiekunowie świątych ibisów, krokodyli czy szakali. Ponieważ wierzenia egipskie i związany z nimi kult budzi ogromne zainteresowanie nie tylko wśród badaczy, ale również wśród pasjonatów Starożytnego Egiptu, zdecydowanie więcej miejsca w badaniach poświęcono w kapłanom zaangażowanym w kult religijny, podczas gdy tzw. personel pomocniczy świątyn był zazwyczaj pomijany w publikacjach. Z tego powodu, jako pierwsza podjęłam próbę przebadania tej zaniedbanej grupy.

Papirusy, najliczniejsze i najbardziej charakterystyczne źródła dla terenów Egiptu, należą do wyjątkowej kategorii źródeł. Żadne inne teksty nie dostarczają tak szczegółowych informacji na temat społeczeństwa i relacji społecznych na gruncie prywatnym oraz państwowym, życia codziennego, zwyczajów czy funkcjonowania biurokracji państwowej. Administracja ptolemejska na terenie oazy Fajum pozostawiła po sobie ogromne ilości dokumentów: umów, rejestrów podatkowych, spisów własności gruntów, listów prywatnych i oficjalnych. Dokumenty te przetrwały do naszych czasów dzięki zmianom klimatycznym jakie następowały mniej więcej od epoki rzymskiej. Fajumskie osady i wysypiska śmieci, z których w zdecydowanej większości pochodzą zachowane dokumenty, zostały pochłonięte przez pustynię dzięki czemu nie uległy zniszczeniu. Ocenia się, że społeczeństwo oazy Fajum w okresie grecko-rzymskim, jest jednym z najlepiej udokumentowanych w świecie antycznym. Przeanalizowanie aktywności pracowników świątyn jest możliwe, ponieważ większość z zachowanych dokumentów zostało stworzonych przez lub na potrzeby personelu świątynnego.